

УДК 373.5.035:39(=161.2):746:688.721.2

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-5\(212\)-144-152](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-5(212)-144-152)

Свиридюк Наталія Олександрівна,

заслужена майстриня народної творчості України,
членкиня Спільки дизайнерів України, здобувачка наукового ступеня доктора філософії
кафедри професійної освіти, дизайну та безпеки життєдіяльності,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Україна

Nataliia Svyrydiuk,

master of folk art of Ukraine, a member of the Union of Designers of Ukraine, applicant for
educational and scientific degree "Doctor of philosophy" at the Department of Professional
Education, Design and Life Safety,

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

E-mail: nata.motanka@gmail.com

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-0983-2116>

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕТНОПОДОРОЖІ У СВІТ НАРОДНОЇ ЛЯЛКИ

A У сучасному освітньому просторі все більшої актуальності набувають нові форми освітнього процесу. У нашому дослідженні представлено методичні матеріали для знайомства учнівської молоді з історією української народної іграшки, видами вузлової ляльки (ляльки-мотанки) та способами їх виготовлення, особливостями створення іграшок наших прабабусь, роботами сучасних народних майстринь-лялькарко Полтавщини. Такий урок (або позаурочний захід) пропонуємо провести у формі етноподорожі, поринути у спогади та наукові розвідки. У тексті даної статті ми ділимося розповідями носіїв народної творчості про ляльки минуло століття, світлинами з колекції авторки, знайомимо з різновидами народної вузлової ляльки. Тут і веселі дівчата у віночках, і пишні пані у білих намітках, і бабусі з онуками на руках. Це все традиційні вузлові ляльки Середньої Наддніпряниці.

Метою нашого дослідження є розроблення нової оригінальної методики знайомства учнів із народним мистецтвом виготовлення вузлової ляльки у форматі етноподорожі. Навчально-методичні та ілюстративні матеріали для етноподорожі можуть бути використані вчителями технологій та мистецтва закладів загальної середньої освіти, керівниками мистецьких шкіл і творчих гуртків, викладачами закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Ключові слова: інноваційні форми навчання; заняття у формі етноподорожі; розвиток іграшкарства в Україні; вузлові ляльки; ляльки-мотанки; знайомство з роботами майстринь-лялькарко Полтавщини

The method for organizing and performing a lesson ethno-trip into the world of folk dolls

S In the modern educational space, new forms of the educational process are becoming more and more relevant. Our research presents methodical materials for students to familiarize themselves with the history of Ukrainian folk toys, types of knotted dolls (motanka dolls) and their manufacturing methods, features of creating trip, delving into memories and scientific explorations. In the text of this article, we toys of our great-grandmothers, and works of modern folk doll makers of Poltava share the stories of folk artists about dolls over the past century, photos from the author's collection, and introduce the varieties of folk-knotted dolls. There are cheerful girls in crowns, curvaceous ladies in white caps, and grandmothers with grandchildren in their arms. These are all traditional knotted dolls of the Middle Dnipro region.

The purpose of our research is to develop a new, original method of introducing students to the folk art of making knotted dolls in the format of an ethno-trip. Educational and methodological and illustrative materials for the ethno-trip can be used by technology and art teachers of general secondary education institutions, heads of art schools and creative circles, and teachers of vocational pre-university and higher education institutions.

In the process of scientific research, the following research methods were used: the study and analysis of archival materials, literary sources, museum exhibits, toy-making samples from private collections, population surveys, and the study of the experience of making knotted dolls among the older population of cities and villages of Poltava region.

The folk doll, which absorbed and combined elements of various techniques of decorative and applied art, became a guide to the world of folk creativity and ethno design. To create a doll in a traditional authentic outfit or a stylized folk costume, masters use several different methods and techniques of decorative and applied art: embroidery, dyeing with natural dyes, vybiika, weaving, beading, wool felting, appliqué, waxing, straw weaving, wicker weaving, pottery, techniques for making paper and textile flowers, etc. Thus, during the ethno-trip, students will learn more unique information not only about knotted dolls but also about Ukrainian traditions and folk art.

Keywords: innovative forms of education; classes in the form of an ethno-trip; the development of toy-making in Ukraine; knotted dolls; motanka dolls; getting to know the works of doll makers from the Poltava region

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Народне мистецтво є запорукою національно-патріотичного виховання підростаючого покоління і може бути основою для розвитку творчих здібностей учнів. Народна іграшка може пронизувати освітній процес на різних рівнях – від дошкільної до вищої освіти. Лялька з її національною символікою, народним колоритом, природною красою надихає творити нові дизайнерські речі. Тому використання елементів лялькової традиції у процесі навчання учнів технологіям відкриває низку перспектив: знайомство з носіями народного мистецтва (екскурсії, зустрічі, майстер-класи з майстрами); вивчення національного костюму (головні убори, прикраси, одяг, взуття); дослідження видів побутової діяльності та пристосувань, якими користувалися наші предки; опанування основ декоративно-прикладного мистецтва України (вишивка, бісероплетіння, ткацтво, валяння тощо). Усі ці напрями мистецтва об'єднано в народній ляльці, в технології її виготовлення, а ще скільки легенд, приказок, казок, пісень пов'язано з українськими іграшками, що беззаперечно доводить актуальність розроблення нових підходів до втілення етнодизайну в освітній процес.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Вивчення питання залучення учнівської та студентської молоді до етнотрадицій спонукало студіювання наукового доробку учених: Є. Антоновича, А. Марушкевича, Ю. Саврій, Ю. Срібної, В. Титаренко, М. Близнюка, О. Яковенко та ін. При розгляді сучасних інноваційних методів навчання в нашому дослідженні ми спиралися на праці В. Бурдуна, М. Курача, Н. Лазаренко, В. Сидоренка, В. Солов'я, І. Радецької, П. Щербаня та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Етноподорож як один із сучасних форматів проведення уроків із мистецтва та технологій або позаурочних заходів може бути цікавим і змістовним навчально-методичним матеріалом для вчителів закладів загальної середньої освіти і викладачів закладів вищої освіти. Матеріал розроблений і зібраний у нашому дослідженні доступний для розуміння та навчання учнів від 10 років і старше.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є розроблення нової оригінальної методики знайомства учнів із народним мистецтвом виготовлення вузлової ляльки у форматі етноподорожі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Етноподорож у світ народної ляльки може стати комплексним заходом, у ході якого відбудеться знайомство з історією розвитку народної ляльки в Україні; віртуальне знайомство з творчістю відомих майстринь-лялькаррок минулого та сьогодення; майстер-клас з виготовлення ляльки-мотанки з хусток. Проведення етноподорожі має на меті реалізувати декілька аспектів освітнього процесу: навчальний (ознайомити учнів із традиційною українською вузловою лялькою; узагальнити знання з традиційного виду народного мистецтва – лялькарства; розширити знання з історії народної ляльки; зосередити увагу учнів на екологічності традиційних ляльок; сформувати знання про основні характерні іконографічні та технологічні риси народної ляльки); розвивальний (розвинути художньо-естетичний смак учнів, старанність і наполегливість у роботі, познайомивши з творчою діяльністю майстрів народної ляльки; виховний (формувати повагу до ручної праці та розуміння цінності народного мистецтва; дбайливе ставлення до народного мистецтва і старовинних виробів).

На етапі підготовки до проведення етноподорожі необхідно вжити декілька організаційних заходів. Формат проведення етноподорожі може бути як у форматі офлайн, так і онлайн. Тому процес підготовки до проведення дещо відрізнятиметься. Для формату офлайн необхідно підготувати аудиторію, розташувати місця для учнів півколом для зручності контакту, підготувати виставку з вузлових ляльок, слайд-презентацію та засоби для її демонстрації, матеріали з яких виготовляють традиційну ляльку: прядиво, полотно, фрагменти вишивки; ілюстративні матеріали з традиційного строю; репродукції старовинних світлин, аудіофрагмент виступу гурту «GO_A» з піснею «Сію-вію конопелечки». Для формату онлайн інтер'єр приміщення стає менш важливим, а надається перевага демонстраційним засобам навчання. Найкращим варіантом буде запрошення до відеозв'язку народної майстрині. Наразі пропонуємо матеріали, зібрані нами під час етнографічних експедицій, світлини ляльок

майстринь Полтавської області: Наталії Свиридюк (авторки дослідження), Олени Опанасюк, Валентини Ялосовецької, Валентини Омельченко, Віри Черняк, Людмили Гавриленко, Тамари Пилипенко. Результати етнографічних досліджень, учитель може використати під час проведення етноподорожі, ілюстраційний матеріал можна об'єднати у світлини або слайд-презентацію.

Іграшки та ляльки існували поряд із людиною з давніх часів. Відомі археологічні знахідки антропоморфних фігур часів пізнього палеоліту та неоліту на території сучасної України. Поняття «антропоморфні» походить від грецьких слів: «людина» та «вигляд», тобто фігурки людиноподібні, що нагадують за загальними рисами людську постать. Ці фігурки виготовлялися з чистої глини чи глини змішаної із зерном, і, на думку дослідників, втілювали образи божеств, яким поклонялися представники ранньоземлеробських культур, що жили на теренах сучасної України [8, с. 56]. Це були божества, пов'язані з культом сонця, дощу, родючості, врожаю – тих природних явищ та уявлень, що були найважливішими для наших предків – землеробів. Ймовірно вони втілювали образи Великої Матері, Матері Землі (фото 1):

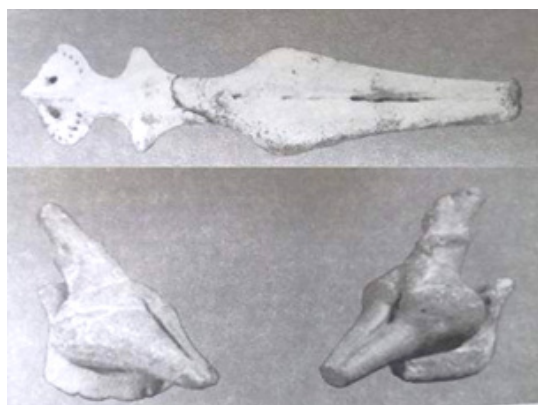

Фото 1. Антропоморфні фігурки трипільські «Венери», знайдені на території України

Відгомонам цих давніх вірувань є обрядові антропоморфні фігури у традиційних обрядах календарного циклу українців: ляльки «Купайло і Марена»,

«Масляна», «Колодій» [1, с. 57, 147]. Із приходом християнства обрядові ляльки поступово втрачали своє сакральне значення. На екрані демонструємо сучасні світлини, що зображують обрядових ляльок під час етнографічних дійств: Свято Купала, Масляна (фото 2).

Фото 2. Обрядові ляльки (світлини з Інтернету:

<https://kultura-poltava.gov.ua/novyny/najmistichnishe-svyato--sontsekres-ivana-kupala/>, <https://zhitomir-online.com/suspilstvo/57625-maslyana-2017-scho-gotuvaty-i-yak-svyatkuvaty.html>)

Але ідеї родючості, родинних зав'язків, материнства, добробуту, що їх упродовж тисячоліть утілювала українська лялька, закріпилися у її образі назавжди. Лялька перестала бути втіленням божеств, а стала лише дитячою забавкою, дорогою та рідною, адже робили ляльки для своїх дітей матері, бабусі чи старші сестри тобто найрідніші люди [8, с. 58].

Багато відомих українських дослідників вивчали народну ляльку, збирали відомості про неї: Марко Грушевський, Іван Франко, Порфирій Мартинович, Василь Милорадович, Ніна Заглада, Софія Русова. До образу народної іграшки зверталися у творчості Георгій Нарбут, Євмен Пшиченко, Єлизавета Трипільська, Євгенія Прибильська та ін. Фольклористами записано декілька пісень – обрядових і колісанок, де згадано народні ляльки. Зокрема, у тексті веснянки, що є першоджерелом пісні гурту «GO_A» «Шум», з якою Україна була представлена на Євробаченні у 2021 році, є слова: «Дівки гуляли, кукли поробили, Кукли поробили, вони погоріли. Сію – вію, сію – вію конопелички». (Варто зробити показ фрагменту виступу гурту «GO_A»).

Першим описав послідовність виготовлення вузлової ляльки суботівський священник,

етнограф, збирач старовини Марко Грушевський. У праці «Дитячі ігри та забавки усякі», виданій у 1904 році, він так описує виготовлення ляльки:

«Клаптики з краму якого, чи з нового, чи з старого – це все матеріял, зветься він: крам, крамники, прибор: до їх ще й прядево держать: бо це потрібно задля того, щоб було з чого куклу зробити – перш пожують хліба в роті, а тоді з его виліплять таке, як голова в молодиці. Як положать у пиркалинку, або в полотнинку той хліб, то зараз зав'яжуть як вузлик ниткою і тоді зверху вузлика удавлюють, щоб вийшло таке як очіпок у молодиці» [3, с. 114].

Лялька слугує не лише забавкою та розвагою, вона втілює зв'язок поколінь. Уявімо собі часи декількох століть назад. У ті часи кожна українська дівчина готувала собі посаг до заміжжя: садила льон і коноплі, збирала їх, мочила, тріпала – поки не виробляла нитки, а потім пряла, ткала, шила та вишивала. Промайнули літа. Пройшло життя. Дівчина вийшла заміж, народила діточок, а тепер постаріла та й уже бавить онуків. Через усе життя пройшли й постаріли разом із нею вишиванки та рушники з приданого, залишилися лише шматочки вишитого полотна. І от із тих клаптиків створює бабуся ляльку онукам. А кожен шматочок тканини у цієї ляльки – то спогад про події, часи, думки та емоції, що прожила, колись, молода вишивальниця. Згадуючи минулі часи, наспівуючи пісні свого дівочтва, оповідаючи історії про родину, про давні події, творить бабуся диво – ляльку. І з цими історіями, примовками, піснями та бувальщиною, у цікавій грі передається дітям знання про свій рід, традиції, історію родини, малої Батьківщини та всієї України.

Традиційні ляльки можна розподілити на декілька груп.

Перша група – текстильні ляльки. Їх виготовляли із залишків полотна, фрагментів старих вишивок, предметів одягу: хусток, вовняних носків, навіть із маленьких подушечок і рукавів фуфайки. Вони розрізнялися за технологією виготовлення:

– ляльки, що називаються «вузлові», їх «крутили», тобто створювали шляхом замотування, скручування, зав'язування. Це найдавніші архаїчні ляльки, які не мали виражених ігрових ознак – ручок і ніжок. Домінантою їх була велика голова – «вузол». Одяг цих ляльок не був спеціально пошитий, а утворювався з уже наявних у майстрині шматочків, іноді додатково

скромно декорувалася. Робимо показ ляльки Марка Грушевського з фондової збірки музею Михайла Грушевського, м. Київ (фото 3):

Фото 3. Ляльки Марка Грушевського (світлина з колекції авторки)

– ляльки шиті. Вони з'явилися під впливом образів ляльок фабричного виробництва. Фігурку такої ляльки виготовляли за найпростішою схематичною викройкою, заповнювали прядивом, шматочками тканини, тирсою, сіном [2, с. 226]. Одяг для ляльки шили і він, як правило, відображав моду та звичайне вбрання характерне для того часу, коли була зроблена лялька (фото 4):

Фото 4. Шиті ляльки (світлина з Інтернету)

Друга група – ляльки з природних матеріалів. Один із найдавніших видів іграшок. Виготовляли зі свіжої трави або сіна, із квітів будяка, чорнобривців, мальви, кульбаби; паличок, листя, житньої чи пшеничної соломи, рогозу. Особливо популярні були ляльки з кукурудзи. Для виготовлення ляльок використовували листя (талаш), рильця та початки рослини (фото 5).

Фото 5. Ляльки з природних матеріалів (світлини з колекції авторки)

Третя група – ляльки виготовлені у поєднанні текстильних і природних матеріалів. У таких ляльок основа (тулуб) була зроблена з качана кукурудзи, або хрестообразно з'єднаних гілочок чи пасма трави, рогозу чи сіна, а лице та одяг виконано з різноманітного текстилю (фото 6):

Фото 6. Ляльки виготовлені у поєднанні текстильних та природних матеріалів (світлини з колекції авторки)

Четверта група – ляльки виготовлені з паперу або у поєднанні паперу з іншими матеріалами (фото 7):

Фото 7. Ляльки виготовлені з паперу

А от історія, що її розповіли у Миргородському районі Полтавської області у селі з красивою назвою Красна Лука. Там ляльки робили з вузлика тканини, що утворював голову, а спідничка для ляльки була зроблена з гофрованого паперу яскравих кольорів (див. фото 7). Це був не спеціально придбаний папір, а обгортки від чаю, чи цигарковий папір тощо. Ляльки були невеличкі, але яскраві, їх робили багато, і вони стояли на вікні у хаті «І пишалися!», як сказала оповідачка.

На основі традиційних технологічних прийомів із виготовлення вузлової ляльки нашим народом створено величезна кількість варіантів забавок з текстилю, паперу, природних матеріалів. Наприклад, із джгутової мотузки виготовляють іграшку «Коза-Дереза», але її можна виготовити

і з тканини, і з трави; із сіна, соломки чи тканини можна зробити іграшку «Коник»; лише з одного невеликого шматочка тканини та нитки вийде іграшка «Зайчик-чеберайчик»; із паперу, тканини, соломки, листя кукурудзи та рогозу можна виготовити іграшку – прикрасу «Ангел», і кожна така прикраса, виготовлена з іншого матеріалу, буде по своєму красивою, своєрідною та вишуканою, потрібно лише правильно використати художні можливості та технологічні властивості матеріалу. На екрані або в експозиції виставки можна продемонструвати різновиди описаних іграшок.

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році почалося відродження народних традицій і ремесел. Швидко набув популярності й дещо призабутий вид народного мистецтва лялькарство. З'явилася велика кількість майстрів по всій Україні, що досліджують, реконструюють і створюють питомо українські ляльки [13, с. 95].

Наші дослідження народної ляльки пов'язані ще й зі спогадами дитинства. Бабуся зрізала у садку дві гілочки з яблуні чи вишні, зв'язувала їх мотузочкою хрестоподібно так, що б утворилася людиноподібна фігурка, а потім цій фігурі робили голову та обличчя з біленької хустки чи шматочка тканини, а одягом слугували інші бабусині хустки. Зверху лялечку запинали кольоровою хусткою. Хустки були самі різні: і вовняні, і тоненькі шовкові, і ситцеві біленькі або навпаки у яскравих кольорах. І коли маленька дівчинка бігала по будинку з цією лялею, тримаючи її за патишок, хустки майоріли у русі, і лялька була наче жива, рухалася та танцювала. За потреби бабуся знімала хустку з ляльки, одягала і йшла у справах, а ляльці зав'язували якусь іншу хустку. Отже, лялька

постійно змінювала своє імпровізоване вбрання, мала інший вигляд і була наче новою іграшкою (фото 8):

Фото 8. Бабусина лялька (світлина з колекції авторки)

Зацікавленість народною іграшкою привела автора статті, вже в дорослому віці, у 2004 році до справи вивчення, збереження та виготовлення народної ляльки, а також розроблення на основі традиційної – авторської ляльки [11, с. 16]. Під час однієї з експедицій було записано дуже простий спосіб виготовлення «ляльки – немовлятка» з двох хусток. Маючи під рукою дві хустки, учитель створює іграшку «Немовлятко», що займає декілька хвилин. Послідовність виготовлення проста: біленька хусточка згинається на одну третину, збирається в складки і загортається так, щоб утворилася голова ляльки; із частини хустки, що залишилася вільною, формують тулуб; така лялька загортається у ще одну, кольорову хустку, так як сповивають немовля. Розмір ляльки залежить від розміру хустки, приблизно до 20 см. Вийшла проста, навіть наївна і водночас мила та тепла іграшка. Такою іграшкою можна було відволікти, забавити маленьку дитину (фото 9):

Фото 9. Створення іграшки «Немовлятко» (світлини з колекції авторки)

Мандруючи Полтавською областю в пошуках відомостей про традиційні ляльки, було зібрано цікаві зразки народного іграшкарства. Та не менш цінними є історії, оповіді з життя якими супроводжували бабусі виготовлення зразків іграшок свого дитинства. У кожній лялечки є історія, де переплелися великі історичні події з долею родини оповідача, радість і печаль, смішне та сумне!

Так, у місті Шишаки Полтавської області, літня жінка розповіла таку історію. Коли оповідачка була маленька, а це часи одразу по Другій світовій війні, жили матеріально сутужно. Її матуся як раз народила меншого хлопчика і отримала, як допомогу породіллі, шматок червоної найдешевшої тканини. Але у ті важкі роки це був наче скарб. А наша оповідачка вже вміла крутити ляльок і вишивати. Нарізала вона з тої тканини фартухів для своїх ляльок та ляльок усіх подружок, гарненько повишивала трояндочки і так собою майстринею пишалася. Коли запитали «А як же матуся зреагувала на порізану тканину?», згадує:

«Сварила дуже, але не біла!». Зрозуміло, що її мама розуміла прагнення дитини зробити щось красиве власними руками ще й порадувати цим друзів [10, с. 63].

Полтавська область багата на таланти, тут працює когорта цікавих самобутніх майстрів. Майстри Валентина Ялосовецька (м. Градизьк), Олена Опанасюк (сmt Опішня) [6, с. 48], Тамара Пилипенко (м. Полтава) [5, с. 45],

Людмила Гавриленко (м. Зіньків) [9, с. 54] створюють ляльки з природних матеріалів. Використовують листя кукурудзи, соломку, рогіз, сухі квіти, доповнюють це шматочками полотна. Такі ляльки вишукані за кольорами, бо демонструють багатство тонких відтінків зеленого, сіро-зеленого, жовтого, жовто-зеленого, брунатного, вохристого. Ці ляльки виготовлені з використанням традиційних прийомів: «вузлик» – голова, до якого примотуються умовний «одяг» із рослин і шматочків домотканого полотна, що гармонійно поєднуються (показ виготовлених ляльок різних майстрів, фото 10):

Фото 10. Виготовлені ляльки різних майстрів:
а) Л. Гавриленко, б) В. Ялосовецької, в) О. Опанасюк, г) Т. Пилипенко,
д) В. Омельченко, е) В. Черняк (світлина з колекції авторки)

Інші майстрині Полтавщини створюють за мотивами традиційної текстильної вузлової ляльки власні авторські. Повновиді, колоритні, шиті з тканини за дуже простою схематичною викройкою ляльки Валентини Омельченко (м. Решетилівка) [7, с. 80]. Створені нею ляльки подібні тим, які шили у 30–50-х роках ХХ століття по українських селах під впливом вигляду фабричних магазинних ляльок. Такі ляльки мають виражені ігрові ознаки: ручки та ніжки, вбрані у характерний для того часу одяг. Віра Черняк (м. Полтава) створює ляльки з багатою вишивкою, обирає давні, цікаві, маловідомі візерунки, її ляльки «Наречені» та «Княгині» одягнені у пишні вінки та ошатні намітки, прикрашені намистами з дукачами [4, с. 150]. Учитель демонструє ляльки виготовлені майстрами (див. фото 10, е).

Підсумовуючи мандрівку у світ народної ляльки, вчителю ватро ще раз окреслити ключові моменти розповіді: «Спершу ми побували у тих давніх часах, коли лялька ще не була іграшкою, а сприймалася як божество – захисниця! Взнали, якими ляльками гралися наші прабабусі, як вони виготовляли ляльки, використовуючи для цього залишки старого вбрання, хустки, домоткане полотно, прядиво, різноманітні рослини, траву і квіти. Позналися з творчим доробком народних майстринь (Наталії Свиридюк, Валентини Ялосовецької, Олени Опанасюк, Тамари Пилипенко, Людмили Гавриленко, Валентини Омельченко), що продовжують традицію виготовлення вузлової ляльки. Розглянули різні види ляльок: дуже прості у виготовленні, що робляться з двох хустин, і складні авторські, що включають у себе багато різних видів народних ремесел. Побачили велику різноманітність іграшок коників, пташок, зайчиків, кіз, що їх можна зробити, володіючи технікою створення вузлової ляльки. Під час нашої мандрівки століттями з народною лялькою ми переконалися – яка давня, різноманітна та цікава традиційна культура українського народу!».

Пропонуємо для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів поставити декілька запитань до учнівської аудиторії: «Що нового Ви дізналися про народні іграшки?», «Про яку ляльку розповідь Вам найбільше сподобалася? Чому?», «З яких матеріалів можна зробити традиційну вузлову ляльку?», «Які види народних ремесел використовуються під час створення ляльки?». У підсумку будь-якого заходу має бути рефлексія.

Пропонуємо фотосесію учнів та вчителя в експозиції ляльок, представлених на виставці. Або сформувані тематичну історію для сторінки в соцмережі зі світлинами народної ляльки.

Висновки з даного дослідження. Етнографічні дослідження не повинні залишатися лише науковим надбанням, їх можна транслювати у художньо-образні матеріали, які легше сприймаються у широких колах, зрозумілими і доступними термінами пояснювати складні категорії та методологію, таким чином популяризувати наукові дослідження, спонукати молодь вивчати українську культуру, традиції, розвивати етномистецтво та примножувати надбання етнотрибуна рідного краю. Вважаємо, що представлені матеріали зможуть використати вчителі технологій та мистецтва закладів загальної середньої освіти, керівники мистецьких шкіл і творчих гуртків, викладачі закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Перспективи подальших розвідок.

Дослідження лялькарства лише набирає обертів, оскільки вузлова лялька є окремим видом народної іграшки, перспективними можуть стати дослідження народних іграшок, виготовлених в інших техніках декоративно-прикладного мистецтва, зокрема: глиняні іграшки чи іграшки з деревини. Адже, іграшкарство у різних куточках нашої країни мало свої характерні особливості, вивчення та опанування технологіями наших предків може стати поштовхом для розвитку нового сучасного народного мистецтва, що вже будуть вивчати наші онуки та правнуки.

Список використаних джерел

1. Воропай О. Звичаї нашого народу : етнографічний нарис. Репринт. вид. Київ : МВП «Оберіг», 1991. Т. 1. 449 с.
2. Герус Л. М. Українська народна іграшка. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2004. 263 с.
3. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Київ : Либідь, 2011. 256 с.
4. Краший твір року – 2016, 2017, 2018. Всеукраїнський мистецький проект-конкурс народного мистецтва / авт.-упоряд. : С. Шевченко, В. Корнієнко. Київ : Народні джерела, 2019. 232 с.
5. Краший твір року – 2015. Всеукраїнський мистецький проект- конкурс народного мистецтва / авт.-упоряд. : С. Шевченко, В. Корнієнко. Київ : Народні джерела, 2015. 136 с.
6. Краший твір року – 2014. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва / авт.-упоряд. : С. Шевченко, В. Корнієнко. Київ : Народні джерела, 2014. 144 с.

7. Кращий твір року – 2011. Всеукраїнська виставка-конкурс народного мистецтва / авт.-упоряд. : Є. Шевченко, В. Корнієнко. Київ : Народні джерела, 2011. 92 с.
8. Найден О. Парадокс української ляльки: Українська народна лялька у світлі кроскультурних паралелей та аналогій. Обрядові функції. Конструктивний дизайн. Київ : ВД «Стило», 2016. 208 с.
9. Свиридчук Н. О. Презентаційна діяльність полтавського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України. *Вища школа*. 2020. № 7/8. С. 50–59.
10. Свиридчук Н. О. Традиції створення народної іграшки в 40–50-х рр. ХХ ст. (за польовими матеріалами Шишацького району Полтавської області). *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії* : зб. наук. праць. Київ : НАНУ ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2010. Вип. 11. С. 62–65.
11. Українська народна іграшка : альбом-каталог / авт.-упоряд. : Є. Шевченко, В. Корнієнко. Київ : Народні джерела, 2011. 96 с.
12. Українська витинанка : альбом-каталог/авт.-упоряд. : Є. Шевченко, В. Корнієнко. Київ : Народні джерела, 2013. 112 с.
13. Ханко В. М. Плин мистецького життя. Харків ; Полтава : Видавець Олександр Савчук, 2022. 132 с.
6. Shevchenko, Ye., & Korniienko, V. (Eds.). (2014). *Krashchyi tvir roku – 2014. Vseukrainskyi mystetskyi proekt-konkurs narodnoho mystetstva [The best work of the year – 2014. All-Ukrainian art project-competition of folk art]*. Kyiv: Narodni dzerela [in Ukrainian].
7. Shevchenko, Ye., & Korniienko, V. (Eds.). (2011). *Krashchyi tvir roku – 2011. Vseukrainskyi mystetskyi proekt-konkurs narodnoho mystetstva [The best work of the year – 2011. All-Ukrainian art project-competition of folk art]*. Kyiv: Narodni dzerela [in Ukrainian].
8. Naiden, O. (2016). *Paradoks ukrainskoi lialky: Ukrainska narodna lialka u svitli kroskulturnykh paralelei ta analogii. Obriadovi funktsii. Konstruktyvnyi dyzain [The Paradox of the Ukrainian Doll: The Ukrainian Folk Doll in the Light of Cross- Cultural Parallels and Analogies. Ritual functions. Constructive design]*. Kyiv: VD “Stylos” [in Ukrainian].
9. Svyrydiuk, N. O. (2020). *Prezentatsiina diialnist poltavskoho oblasnoho oseredku Natsionalnoi spilky maistriv narodnoho mystetstva Ukrainy [Presentation activity of the Poltava regional branch of the National Union of Masters of Folk Art of Ukraine]*. *Vyshcha shkola [Higher School]*, 7/8, 50-59 [in Ukrainian].
10. Svyrydiuk, N. O. (2010). *Tradytzii stvorennia narodnoi ihrashky v 40-50-kh rr. XX st. (za polovymy materialamy Shyshatskoho raionu Poltavskoi oblasti) [Traditions of creating a folk toy in the 40s and 50s of the 20th century. (based on field materials of the Shishatsky district of the Poltava region)]*. In *Ukrainske mystetstvoznnavstvo: materialy, doslidzhennia, retsenzii [Ukrainian art history: materials, research, reviews]*: zb. nauk. prats (Vol. 11, pp. 62-65). Kyiv : NANU IMFE im. M. T. Rylskoho [in Ukrainian].
11. Shevchenko, Ye., & Korniienko, V. (Eds.). (2011). *Ukrainska narodna ihrashka [Ukrainian folk toy]: albom-kataloh*. Kyiv: Narodni dzerela [in Ukrainian].
12. Shevchenko, Ye., & Korniienko, V. (Eds.). (2013). *Ukrainska vytynanka [Ukrainian papercut]: albom-kataloh*. Kyiv: Narodni dzerela [in Ukrainian].
13. Khanko, V. M. (2022). *Plyn mystetskoho zhyttia [The flow of artistic life]*. Kharkiv; Poltava: Vydavets Oleksandr Savchuk [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 05.08

References

1. Voropai, O. (1991). *Zvychai nashoho narodu [Customs of our people]: etnohrafichnyi narys (Vol. 1)*. Kyiv: MVP “Oberih” [in Ukrainian].
2. Herus, L. M. (2004). *Ukrainska narodna ihrashka [Ukrainian folk toy]*. Lviv: Instytut narodoznnavstva NAN Ukrainy [in Ukrainian].
3. Hrushevskiyi, M. (2011). *Dytyna u zvychaiakh i viruvanniakh ukrainskoho narodu [A child in the customs and beliefs of the Ukrainian people]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Shevchenko, Ye., & Korniienko, V. (Eds.). (2019). *Krashchyi tvir roku – 2016, 2017, 2018. Vseukrainskyi mystetskyi proekt-konkurs narodnoho mystetstva [The best work of the year – 2016, 2017, 2018. All-Ukrainian art project-competition of folk art]*. Kyiv: Narodni dzerela [in Ukrainian].
5. Shevchenko, Ye., & Korniienko, V. (Eds.). (2015). *Krashchyi tvir roku – 2015. Vseukrainskyi mystetskyi proekt-konkurs narodnoho mystetstva [The best work of the year – 2015. All-Ukrainian art project-competition of folk art]*. Kyiv: Narodni dzerela [in Ukrainian].